

AANTEKENINGEN
OVER
NEDERLANDSCHE LEPIDOPTERA,
DOOR
P. C. T. SNELLEN.

Hoewel sedert het verschijnen van het tweede gedeelte mijner *Vlinders van Nederland* (Leiden, E. J. Brill, 1882), slechts ruim vier jaren verlopen zijn, heb ik toch reeds rijkelijk stof vergaard tot bijvoegselen en aanvullingen. Niet alleen betreft dit de Microlepidoptera, maar ook de Macrolepidoptera, niettegenstaande deze vooral zich sedert het verschijnen van de lijst onzer inlandsche Lepidoptera, door Mr. H. W. de Graaf, in het eerste deel van de *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland* (Leiden, E. J. Brill, 1853), in de voortdurende belangstelling onzer Lepidopterologen mochten verheugen. Eigene voortgezette waarnemingen, meer nog de welwillende en hoog gewaardeerde medewerking van andere Nederlandsche Entomologen stelden mij in staat tot het verzamelen van die stof tot bijvoegselen. Terwijl ik hier gaarne aan den meermalen door hen uitgedrukten wensch tot bekendmaking van het opgegaarde voldoe, blijf ik mij ook verder voor nadere mededeelingen aanbevelen. Er valt zeker nog veel waar te nemen, al ligt het niet meer zoo voor de hand als een groote dertig jaren geleden.

Wat mijne bijvoegselen en aanvullingen betreft, zoo gelden die eerstens voor de Nederlandsche Fauna nieuwe soorten. Ook daaraan ontbreekt het niet. Op heden zijn mij reeds niet minder dan 5 nieuwe soorten van Macrolepidoptera en 10 van Microlepidoptera bekend geworden, te weten:

Orthosia litura L.

Agrotis Iidia Cram.

Helia calvaria W.V.

Acidalia laevigata Scop.

Cidaria Rhamnata W.V.

Euzophera polyxenella Mill.

Homoeosoma nebulella W.V.

» *cretacella* Rössl.

Grapholitha turbidana Tr.

Gelechia Hippophaeëlla Schrank.

Xystophora tetragonella Staint.

Butalis Knochella Fabr.

Coleophora vitisella Gregs.

Laverna propinquella Staint.

Tischeria angusticolella Dup.

Hierdoor klimt het getal der in Nederland waargenomen soorten van Lepidoptera, die wij als inheemsch mogen beschouwen, tot 1670. Behalve deze werden nog de volgende, die ik niet als werkelijk inlandsch kan aannemen, gevonden:

Acidalia herbariata Fabr.

Ephestia Kühniella Zell.

» *calidella* Guen. (*Ficella* Dougl.).

» *cahiritella* Zell. (*passulella* Barrett).

Wat de eerste betreft, zoo heeft de heer F. J. M. Heylaerts te Breda haar reeds voor eenige jaren binnen die stad aangetroffen, ik meen in een' drogistwinkel; later vond ik zelf een exemplaar te Rotterdam bij mij in huis. Ik zal bij het genus *Acidalia* deze soort nader bespreken.

Ephestia Kühniella is de nieuwe, maar reeds beruchte plaag der korenmolens en der fabrieken waar men meel verwerkt. Hare faam is reeds tot het groote publiek doorgedrongen, blijkens de zoogenaamde wetenschappelijke mededeelingen, die de redactien van sommige dagbladen meenen van tijd tot tijd aan hare lezers te moeten opdisschen, doch die maar al te vaak wemelen van

absurditeiten. In die mededeelingen kwam *Kühniella* ook reeds eenige malen voor met allerlei komieke spel- en drukfouten in haren naam. Een uitvoerig opstel over die soort heeft het licht gezien in dit Tijdschrift, deel XXVIII (1885), p. 237, enz., plaat 8.

Ephestia calidella Guenée is mede reeds in dit Tijdschrift besproken, onder den naam van *Ficella* Douglas (*xanthotricha* Staud.), zie deel XXVIII (1885), p. xcv, doch de heer Ragonot heeft in het *Entomologist's Monthly Magazine*, deel XXII p. 24 (1885), onlangs aangetoond, dat zij de *calidella* van Guenée's *Index Method. Micro-Lepidopt.* p. 82 is en deze naam, die reeds van 1845 dagteekent, als de oudste moet gelden. Zij is als zeer schadelijk voor kurken bekend geworden.

Ephestia cahiritella Zell. is de t. a. p. in ons Tijdschrift ook reeds besproken *passulella* Barrett. Het eerst in Egypte waargenomen, trof men later deze soort aan in Engeland, Nederland, Siberie, Java, Celebes en Chili. Eene ware wereldburgeres dus. Ik zal deze drie Ephestien bij het genus nader behandelen.

Alvorens ik overga tot mijne aantekeningen over nieuwe en reeds als inlandsch bekende soorten, wil ik nog de aandacht vestigen op eene mededeeling van den heer F. J. M. Heylaerts over door hem bij Breda waargenomen Lepidoptera, zie *Tijdschr. v. Ent.*, deel XXVI (1882—83), p. CXLIX enz. (Les Macro-lépidoptera de Breda et de ses environs, Liste Supplémentaire n°. 8) en op het stukje van den heer Dirk ter Haar, in het *Tijdschrift voor Ent.*, deel XXIX, p. 26, over de Insecten van den Alblasserwaard.

I. MACROLEPIDOPTERA.

Melitaea Aurinia v. Rottb. — Snellen, I, p. 24; II, p. 1122.

Deze soort komt ook elders in Zuid-Holland, behalve in de duinstreken, voor. De heer Dirk ter Haar vond namelijk den 22 Mei 1884 een exemplaar bij Gouda.

Melitaea Dictynna Esp. — Snellen, I, p. 26; II, p. 1122.

Van deze soort kan ik geene nieuwe localiteiten vermelden, maar ik mag eene opmerking van Frey, in de *Lepidopteren der Schweiz* (1880), p. 29, niet onbesproken laten. Hij zegt, na onderzoek van circa 300 exemplaren van *Melitaea Athalia* en verwanten uit de meest verschillende streken, dat hij niet alleen aan de soortrechten van die verwanten, maar ook — wat ik niet vermoed zou hebben — aan die van *Dictynna* is beginnen te twijfelen, vooral naar exemplaren van beiden uit het noorden van Europa te oordeelen. Ook zegt hij uit Zwitserland «intermediaire» stukken te bezitten. Wat de, betrekkelijk weinige, Nederlandsche exemplaren die ik zag betreft, zoo worden zij door de kenmerken, die ik opgaf, duidelijk van de gemeenere *Athalia* gescheiden, maar ik wil toch de aandacht vestigen op Frey's opmerking, als afkomstig van een voornaam Lepidopteroloog. Dat *Britomartis*, *Parthenie*, *Aurelia*, *Deione* en *Asteria* — om bij deze vijf, die ik bezit, te blijven — niet van *Athalia* kunnen worden gescheiden, vermoedde ik vroeger reeds (zie *Vl. v. N.*, I, p. 26, noot) en mijne meening is sedert op dit punt niet veranderd.

Argynnis Euphrosine L. — Snellen, I, p. 29.

Gilze-Rijen, 24 Mei (de Joncheere).

Deze soort is stellig zeldzaam; behalve bij Breda (*Tijds. v. Ent.*, XIII, 1870, p. 145), om Zutphen en in Limburg, is zij nog nergens in ons land waargenomen.

Vanessa Cardui L. — Snell., I, p. 35.

Bij verse exemplaren heeft het roodgeel der bovenzijde eene vleeschkleurige tint,

Limenitis Sibilla L. — Snell., I, p. 42.

Gelderland: Harderwijk (Bondam).

Apatura Iris L. — Snell., I, p. 42.

Geruchten omtrent het voorkomen in andere streken van Nederland onvermeld latende, kan ik als stellig mededeelen, dat *Ap. Iris* den 7 Juli 1884 door Mr. A. H. Maurissen bij Gronsveld in het zuiden van Limburg is gevangen.

Melanagria Galathea L. — Snell., I, p. 50; II, p. 1123.

Door den heer R. Bondam voornoemd werd een ♀ dezer soort, bij Dõesborgh gevangen, aan Mr. H. W. de Graaf gezonden. Deze stond het mij welwillend voor mijne collectie af.

Vele exemplaren werden ook bij Winterswijk op de excursie der Ned. Ent. Vereeniging, den 18 Juli 1886 gevangen.

Coenonympha Arcania L. — Snell., I, p. 53; II, p. 1124.

De weinige, mij bekende vindplaatsen dezer soort hier te lande zijn met eene, tegelijk de noordelijkste, vermeerderd. De heer R. Bondam, een der oudste medewerkers voor de Lepidoptera aan de *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland* (zie deel II, p. 143 van dat werk), vond eenige exemplaren bij Harderwijk in Gelderland op de buitenplaats Essenburg, op open plaatsen in het bosch, in de maand Juli 1886.

De heer Bondam had de goedheid mij, op mijn verzoek, eene uitvoerige naamlijst te zenden van de op de vliegplaats van *C. Arcania* en in de omstreken groeiende grassoorten. Daarbij is *Melica ciliata* niet, en deze plant behoeft dus bij de opgave van het voedsel der rups niet in de eerste plaats genoemd te worden. Ook schrijft de heer B. mij, dat die grassoort bij ons te lande alleen in Zeeland is gevonden, terwijl de verwante *Melica uniflora* enkel voorkomt bij Maastricht, Nijmegen, enz. Op *M. ciliata* leeft de rups van *C. Arcania* dus in Nederland zeker niet.

Lycaena Arion L. — Snellen, I, p. 56; II, p. 1125.

Zuid-Holland: Lisse (Dr. Henri W. de Graaf). Zie ook Verslag der 39ste Zomervergadering van de Ned. Ent. Vereeniging, p. xxv.

Lycaena Semiargus v. Rottb. — Snellen, I, p. 57.

Ook in Zuid-Holland waargenomen door den heer Dirk ter Haar, die den 4 Juni 1885 bij Giessendam een exemplaar ving.

Ter aanvulling mijner beschrijving van den vlinder wil ik hier nog opmerken, dat bij den ♂ het aderbeloop der bovenzijde fijn zwart is en dat er ook wijfjes voorkomen met geheel witte franje. Verder dat ik een ♂ voorwerp heb gevangen, waar de boogrij oogjes op de onderzijde der voorvleugels tusschen ader 3—6 vrij vlak is, en een ander, dat bij den staarhoek van de onderzijde der achtervleugels sporen van randvlekken vertoont, zooals die bij de variëteiten *Bellis* Freyer en *Parnassia* Staudinger uit Zuid-Europa duidelijk ontwikkeld voorkomen, bij de variëteiten *Helena* Staud. (uit Griekenland) en *Antiochena* Lederer (uit Klein-Azie en Syrie) zelfs met roode vlekken of band tusschen de beide rijen.

Lycaena Medon v. Rottb. — Snellen, I, p. 59; II, p. 1125, 1126. — Id., *Tijds. v. Ent.*, XXVII, p. 138. — ter Haar, l. c., p. 137.

Op laatstvermelde plaats leze men in de analytische tabel in plaats van « cel *b* » — cel 6.

Voor de nadere beschrijving van een paar variëteiten dezer soort, eene met ten deele wit gerande middenvlek van de bovenzijde der voorvleugels, eene andere met lichtblauwe bestuiving van de drie bovenste roode randvlekken der voorvleugels (bovenzijde), verwijs ik naar de aangehaalde plaatsen in het *Tijdschrift voor Entomologie*.

Lycaena Aegon W.V. — Snellen, I, p. 60.

Dat ik deze soort in de Hollandsche duinen bij 's Gravenhage, waar zij nog maar alleen door de heeren de Graaf bij Katwijk was gevangen, heb wedergevonden, deelde ik op de Zomervergadering der Ned. Ent. Vereeniging in 1884 te Breda (zie Verslag, p. xxv) mede. Ik denk wel niet, dat wij de verwante *Lyc. Argus* L. (zie Snellen I, p. 56), ooit in Nederland zullen vinden, vooral sedert de mededeeling van den heer de Selys Lonchamps op de Zomervergadering der Ned. E. V. te Amsterdam in 1885

(zie Verslag, p. xx), waaruit blijkt dat ook de in België gevangen en voor *Argus* gehouden vlinders slechts groote exemplaren van *Aegon* waren.

Polyommatus Dorilis Hfn. — Snellen, I, p. 63; II, p. 1126.

Een tweede wijfje der donkere variëteit, dat echter op de bovenzijde der voorvleugels eenige roodgele bestuiving vertoont en de roodgele randvlekken van den type bezit, ving ik bij Rijen in Noord-Brabant.

De vlekken der boogrij staan bij *Dorilis* en *Phlaeas* paarsgewijs bijeen, bij *Euridice* vormen zij eene vrij regelmatig gebogen reeks.

Polyommatus Phlaeas L. — Snellen, I, p. 64.

Een zeer duidelijk tot de variëteit *Eleus* Fabricius (*Ent. Syst. Suppl.*, p. 430, n°. 180—181) behoorend exemplaar ontving ik van den heer Dirk ter Haar. Het was den 9 Augustus 1885 bij Cuyk gevangen. Deze variëteit onderscheidt zich van den type door zeer donkere voorvleugels, welker goudkleur bijna verdwenen is. Zij komt in Zuid-Europa, als zomer-generatie, veelvuldig voor, in Duitschland, Zwitserland en België zeldzaam, bij ons wel slechts sporadisch.

Fabricius geeft ook als kenmerk van zijne *Hesperia Eleus* op, dat de achtervleugels (aan den staartheek) sterk uitgesneden en bijna dubbel gestaart zijn. Dit is echter bij *Phlaeas* een doorgaand kenmerk der zomervlinders, ofschoon het bij onze inlandsche voorwerpen niet zoo sterk is uitgedrukt als bij Zuid-Europeesche en Klein-Aziatische exemplaren. De zomervlinders zijn ook overigens nooit zoo levendig goudkleurig als die, welke men in Mei vangt, en vooral niet als de September-voorwerpen, welke van allen de helderste goudkleur en de meest afgeronde achtervleugels bezitten.

De grootte van de zwarte vlekken der voorvleugels verschilt bij *Phlaeas* ook nog al.

Uit dit alles blijkt de juistheid van Zeller's bewering, dat zelfs de gemeenste soorten van vlinders nog stof tot opmerkingen kunnen leveren.

Pieris Daplidice L. — Snellen, I, p. 74; II, p. 1127.

Dordrecht 12 Juli 1885 (de Joncheere).

Syrichthus Tages L. — Snellen, I, p. 82.

Gelderland: Harderwijk, in Mei, verscheidene exemplaren (R. Bondam). Uit de waarneming van Frohawk (zie *Entomologist* XVII, p. 49, met afb.) blijkt, dat deze soort in volkomen rust met geheel neergeslagen, dicht tegen het lijf liggende vleugels zit.

Deilephila Nerii L. — Snellen, I, p. 93.

Een exemplaar is in September 1884 bij Zwolle gevangen (K. Bisschop van Tuinen).

Deilephila Celerio L. — Snellen, I, p. 94.

Deze gewoonlijk zeer zeldzame soort heeft zich in den nazomer en herfst van 1885 op verschillende plaatsen van Nederland vertoond. Ik zelf ontving een voorwerp uit Eindhoven in Noord-Brabant. Verder werden exemplaren gevangen in Utrecht, bij Driebergen (opgave door Prof. van Leeuwen), — in Overijssel, bij Zwolle (K. Bisschop van Tuinen), — in Noord-Holland, bij Amsterdam, 2 exemplaren (Joh. de Vries, K. N. Swierstra).

Trochilia bembeciformis Hübn. — Snellen, I, p. 105; II, p. 1132.

Breda (F. J. M. Heylaerts), idem (J. T. Oudemans).

De heer Heylaerts beschrijft, op de bovenaangehaalde plaats, eene afwijking, met breedere vleugels, sterker dan gewoonlijk geel geteekend schildje en roodachtig oranjegeel gekleurden vierden achterlijfsring.

Bembecia hylaeiformis Lasp. — Snellen, II, p. 1133.

Twee exemplaren dezer tot dusverre alleen uit Limburg bekende soort werden den 29 Juli 1883, op de excursie na de Vergadering der Ned. Ent. Vereeniging, bij Rolde in Drenthe door de heeren Brants en van der Wulp gevangen. Het door eerstgenoemden bemachtigd voorwerp, een zeer gaaf, berust in de collectie van den heer K. Bisschop van Tuinen te Zwolle; het tweede schonk de heer van der Wulp aan mij.

Zygaena Filipendulae L. — Snellen, I, p. 126.

Deze soort komt in Zeeland en Holland in de duin- en heidestreken voor, ontbreekt op hunne veen- en kleigronden, maar verschijnt weder op den zandbodem der overige gewesten. Exemplaren uit de duinen zijn grooter (zij behalen tot 42 mm. vlucht) en hebben groener en glanziger voorvleugels, met verder uiteenstaande vlekken van iets vuriger karmijnrood dan al mijne voorwerpen uit andere provincien (vlucht 28—37 mm.). Vooral exemplaren uit het zuiden van Limburg onderscheiden zich door de blauwgroene, bijna blauwe grondkleur der voorvleugels. Ook behooren vele voorwerpen uit het midden, oosten en zuiden des lands (Zoest, Garderen, Ruurlo, Winterswijk, Limburg) tot de varieteit *Cytisi*.

Nola centonalis Hübn. — Snellen, I, p. 146; II, p. 1139.

In Sepp bewerkt door Prof. Dr. J. van Leeuwen Jr., zie deel IV, 2de Serie, p. 125, pl. 25.

Calligenia miniata Forster. — Snellen, I, p. 143; II, p. 1139.

Wijlen Dr. Snellen van Vollenhoven zegt in het *Tijdschr. v. Ent.* XIII, p. 158, in eene noot, dat het werk van Forster, waarin deze zijne *Phal. miniata* beschrijft, van 1781 is, en dus reeds daarom de naam, door Fabricius in zijn *Systema Entomologiae* van 1775 aan dezelfde soort gegeven, t. w. *Bombyx rosea*, de voorkeur verdient. Waarschijnlijk is Dr. Snellen van Vollenhoven door eene verkeerde opgave in Hagen's *Bibliotheca Entomologica* tot de meening gekomen, dat Forster's werk 6 jaren na het aangehaalde van Fabricius verscheen, want andere schrijvers geven 1771 als jaar van uitgave van de *Novae Species Insectorum* op. Ik heb het boek nooit gezien, maar dat het niet in 1781 kan verschenen zijn, blijkt uit eene aanhaling in het *Syst. Verzeichn. der Schmetterl. der Wiener Gegend*, welk werk in 1773 het licht zag. De schrijvers citeeren op p. 68 bij hunne *Noctua rubicunda* de *Phal. miniata* van Forster en geven in eene noot den titel van diens werk en het jaar der uitgave als 1771 op. Dit duidelijk bewijs voor de prioriteit van Forster's algemeen aangenomen naam is mij eerst

onlangs bekend geworden, maar Dr. Snellen van Vollenhoven sprak t. a. p. met zooveel stelligheid, dat ik bijna ging gelooven, dat hij het werk van Forster voor zich had liggen, toen hij voor het behoud van den naam *rosea* pleitte, en dus met zekerheid 1781 als jaar der uitgave kon noemen. Een nieuw bewijs hoe gevaarlijk het is om zonder eigen toetsing bij de woorden van anderen, al zijn zij ook nog zoo beroemd, te zweren.

Lithosia depressa Esper. — Snellen, I, p. 149.

Gelderland: Oosterbeek (J. W. Lodeesen).

Lithosia lutarella L. — Snellen, I, p. 151; II, p. 1140.

De type dezer soort is door den heer Heylaerts bij Breda gevonden.

Callimorpha Dominula L. — Snellen, II, p. 1140.

Gelderland: Nijmegen 2 Juli 1886, een exemplaar (Dirk ter Haar).

Arctia Russula L. — Snellen, I, p. 160, II, p. 1141.

Zeeland: Domburg 23 Aug. 1883 (Dirk ter Haar).

Spilosoma Menthastris Wien. Verz. — Snellen, I, p. 165.

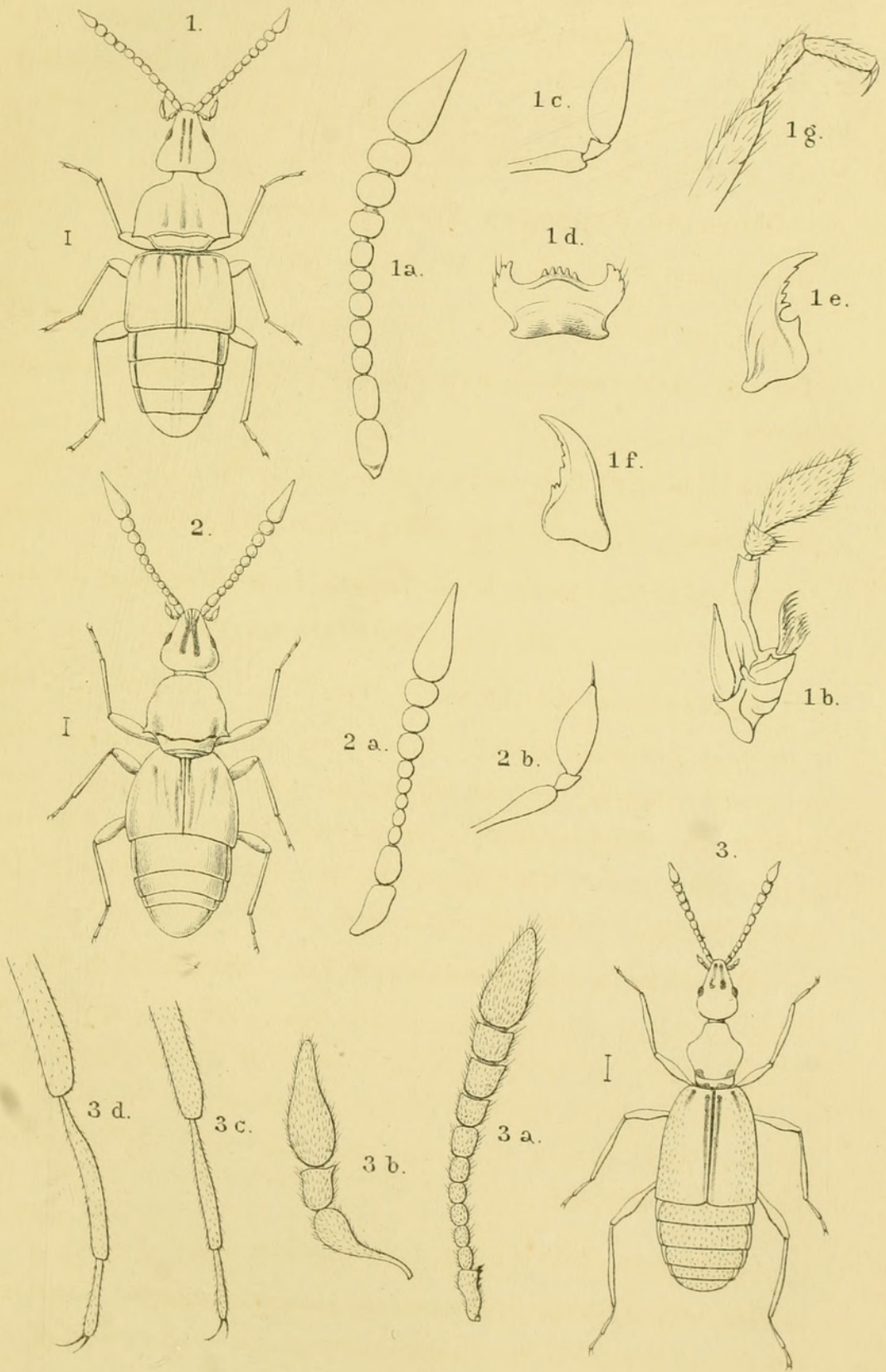
De heer Lodeesen vond bij Amsterdam eene varieteit, bij welke de zwarte stippen, die men bij typische exemplaren op het wortelderde der voorvleugels ziet, door zwarte langsstreepjes zijn vervangen. Een ander, met grijsgetinte voor- en bepaald lichtgrijze achtervleugels, kweekte Dr. Kallenbach te Rotterdam.

Porthesia chrysorrhoea L. — Snellen, I, p. 176.

Uit de waarneming van den heer Heylaerts (*Tijds. v. Ent.* XXVI, p. CLI) blijkt, dat er exemplaren dezer soort voorkomen, waarbij het uiteinde des achterlijfs goudgeel gekleurd is, even als bij *auriflua*. Beide soorten zijn echter door het verschil in de nervuur goed te onderscheiden.

Bombyx Illicifolia L. — Snellen, II, p. 1143.

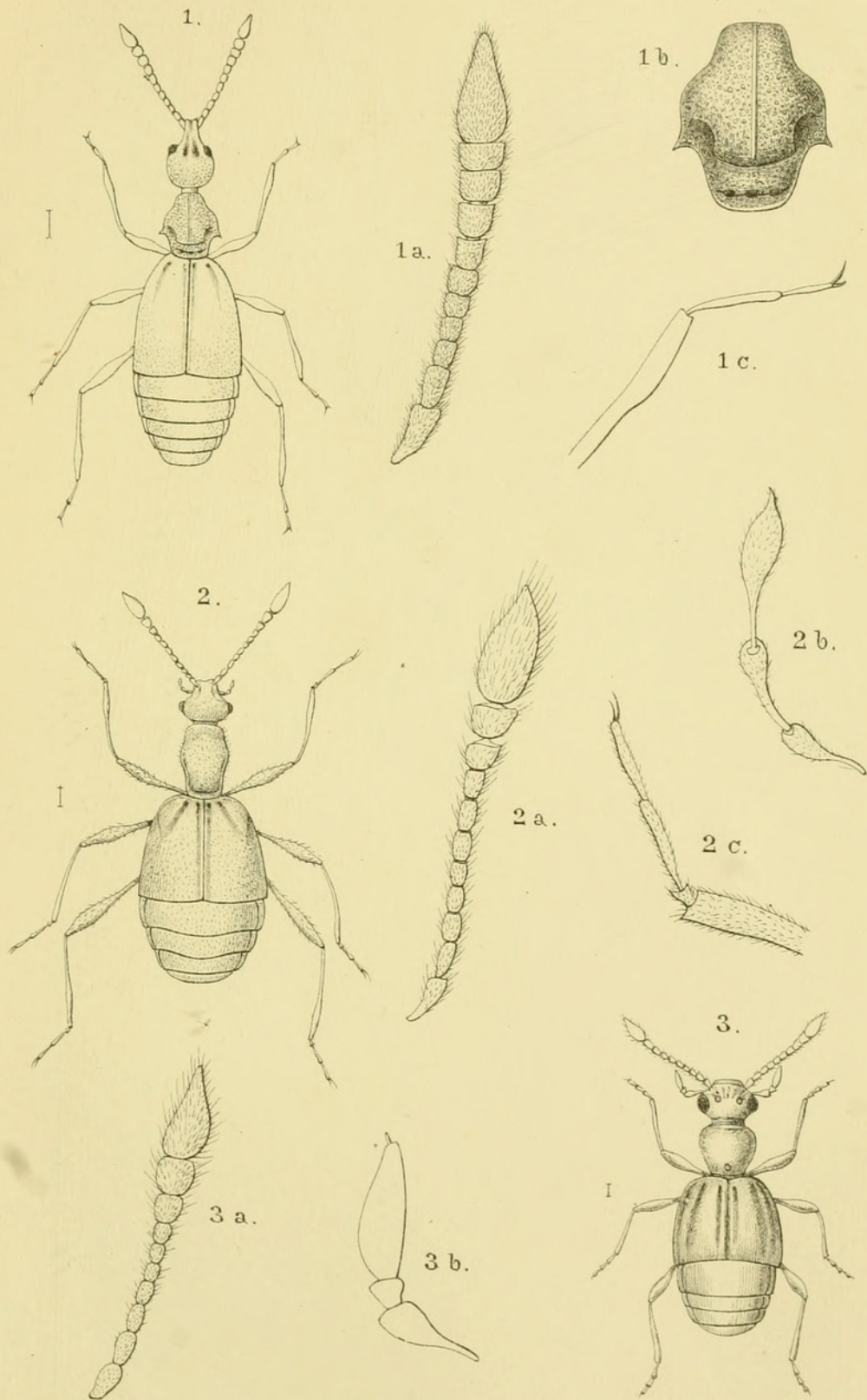
Nog eens bij Breda waargenomen door de heeren de Joncheere, die den 9 Mei 1886 een exemplaar van den vlinder vonden.

Vogl. del.

Exotische Pselaphiden.

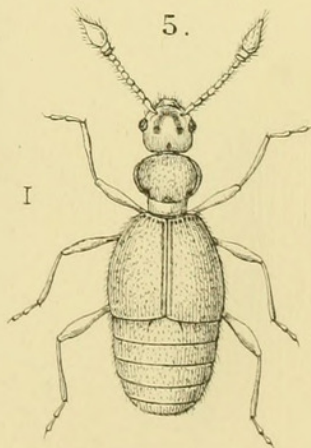
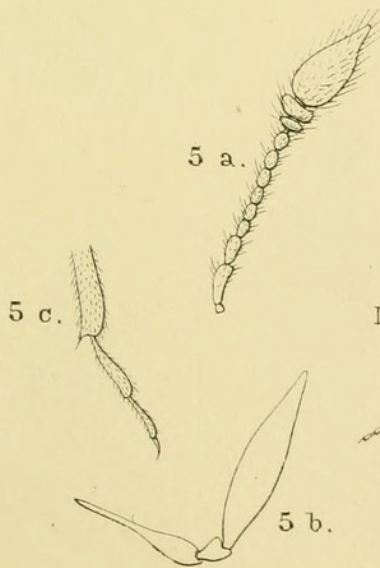
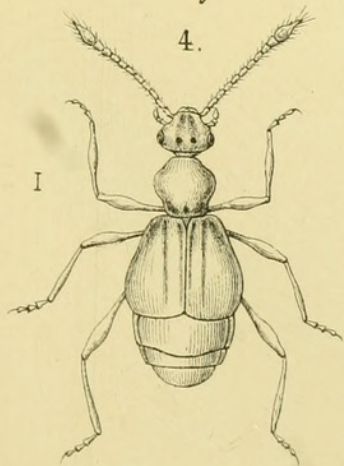
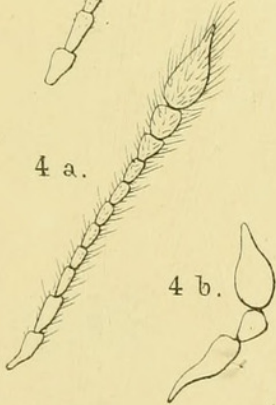
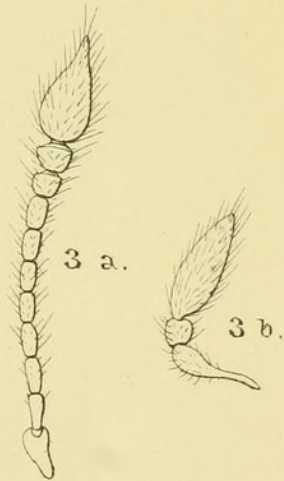
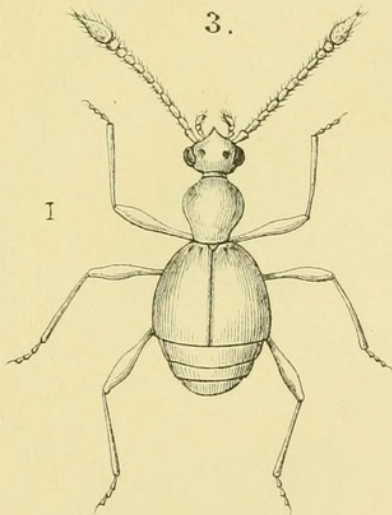
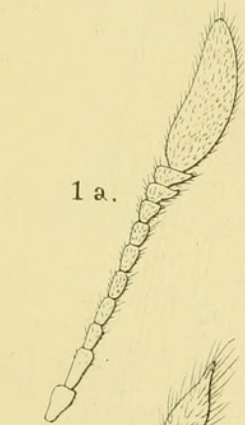
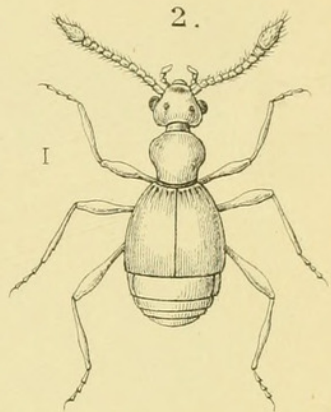
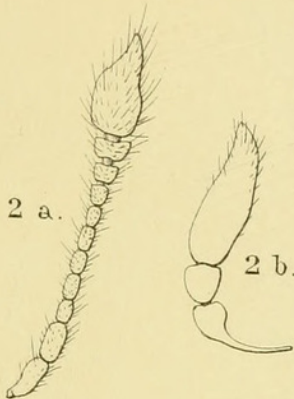
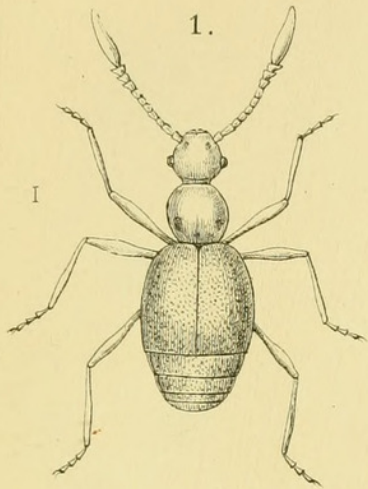
A.J.W. sculps.

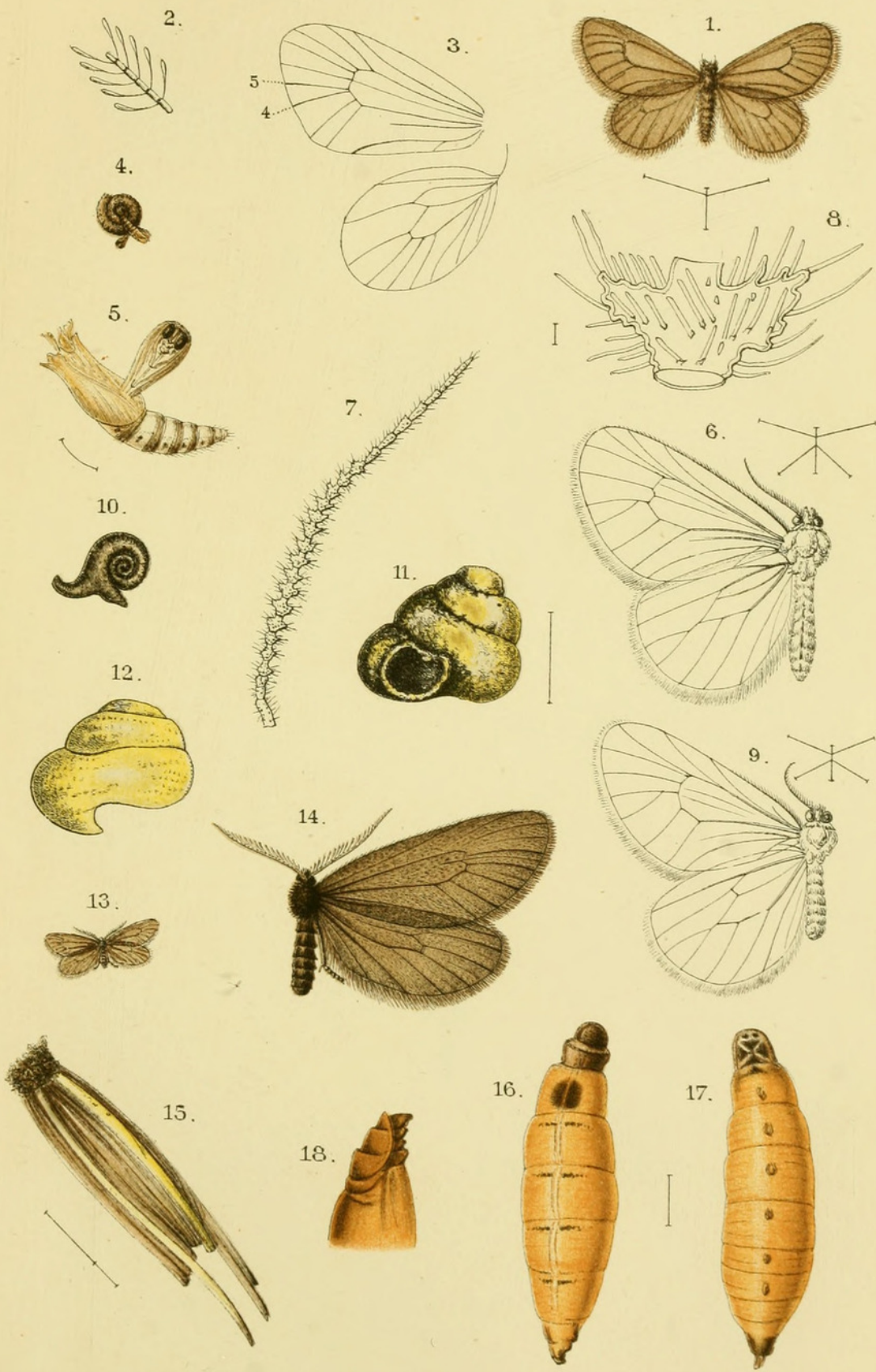

Vogl. del.

Exotische Pselaphiden.

A. J. W. sculps.

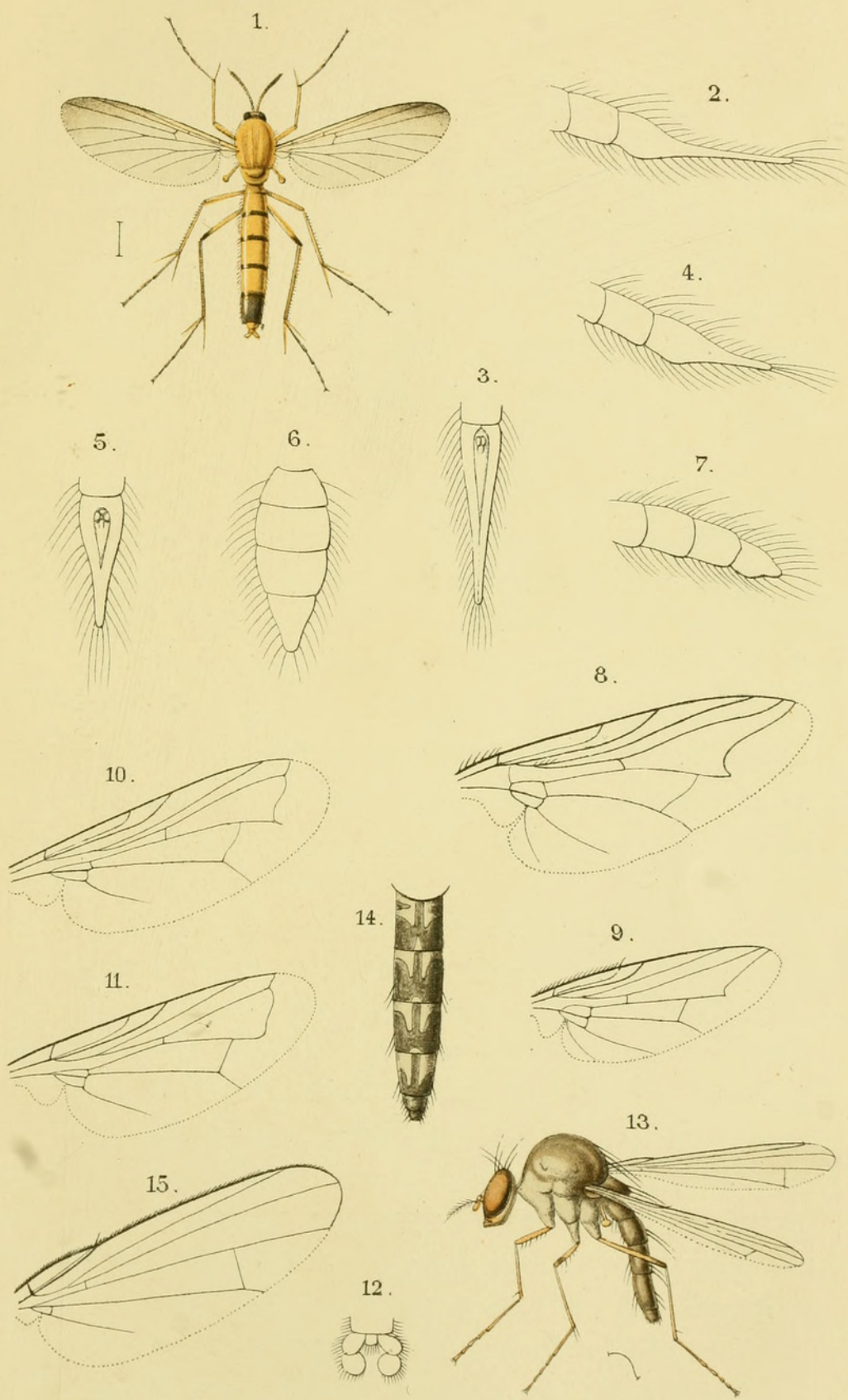

A.B., A.J.W. & F.J.M.H. del.

Psychidae.

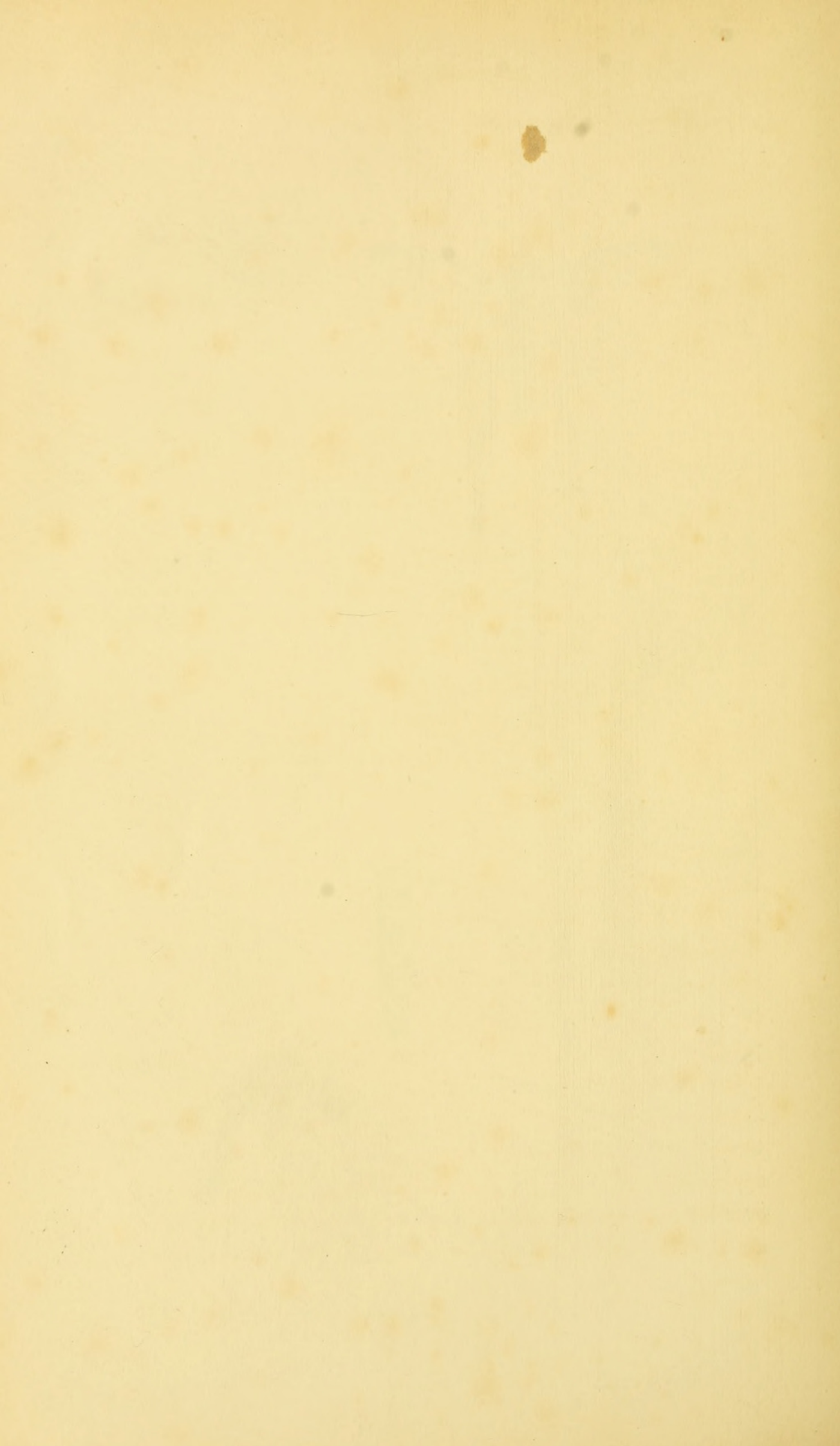
A.J.W. sculps.

v. d. W. del.

Diptera.

A.J.W. sculps.

Thyatira derasa L. — Snellen, I, p. 229.

Van deze steeds vrij zeldzame soort vond Dr. A. W. M. van Hasselt een exemplaar bij 's Gravenhage.

Cymatophora fluctuosa L. — Snellen, I, p. 232; II, p. 1145.

Van de rups dezer soort geeft Wackerzapp in de *Stettiner Entom. Zeitung*, XLIII (1882), p. 211, eene uitvoerige beschrijving. Daaruit blijkt, dat die van Wilde, welke ik aanhaalde, onjuist moet heeten. Volgens Wackerzapp is de volwassen rups op den rug zeer donkergroen, wit gewaterd, dun wit behaard, eene breede witte zijstreep donker besprenkeld, de buik en pooten groenachtig wit.

De ontdekking van het voor onze Fauna nieuwe genus *Helia* Guenée, Lederer, vereischt zijne opname in de analytische tabel der Noctuiden-genera (*Vlinders v. Ned.*, p. 240 enz.). Het genus komt geheel aan het eind, op p. 249, achter *Sophronia* en wel aldus:

eee. Palpen dun, het eindlid zeer spits priemvormig, iets gebogen, aan de achterzijde niet behaard.

Voorvleugels met donkere dwarslijnen geteekend . 87 *Helia*.

Sophronia heeft een korter, rechter en minder spits eindlid der palpen, in beide sexen draadvormige sprieten en een zeer Geometriden-achtigen habitus. Deze is bij *Helia* meer Pyraliden-achtig (als *Aglossa*), maar de Noctuiden-teekening der voorvleugels is vrij volledig (alleen de tapvlek ontbreekt) en niet afwijkende.

Het is hier ook de plaats, om op de mogelijkheid te wijzen der ontdekking in Nederland van het genus *Jaspidea* Boisd., Led., met de eenige soort *Celsia* Linn. De oogen zijn naakt en onbewimperd, de pooten ongedoornd, de achterrand der voorvleugels niet uitgesneden, maar duidelijk getand. De thorax is achter den halskraag met een pluimpje versierd en ook het achterlijf gepluimd, terwijl de schoone vlinder overigens zeer kenbaar is door de appelgroene voorvleugels, die een smallen, bruinen dwarsband over het midden en een smal bruinen achterrand hebben. Grootte als *Trachea atriplicis*. Hij is beschreven bij Ochsenheimer en

Treitschke, V, 3 p. 147 en afgebeeld: Hübner, *Beiträge* II, 1, Tab. 1 fig. B; id., *Samml. eur. Schm.*, Noct. f. 72; Esper, III, Tab. 69, fig. 2, 3; Duponch., IV, pl. 103, fig. 6; Wood, *Index*, Doubtful, fig. 51. De rups is beschreven door Thureau, *Stett. Ent. Zeit.* 1879, p. 511 en leeft van Juni tot Augustus aan graswortelen, in dennenbosschen, b. v. van *Nardus stricta*, *Aira cespitosa* enz. Zij gelijkt zeer op die van *Luperina Monoglypha*. De vlinder vliegt in September.

Acronycta strigosa Wien. Verz. — Snellen, I, p. 257.

Ook deze soort is eindelijk weder eens teruggevonden en wel door den heer Dirk ter Haar, die den 20 Julij 1885 een man bij Cuyk in Noord-Brabant aantrof.

Acronycta Aceris L. — Snellen, I, p. 261.

Een exemplaar dezer soort, tot de donkere variëteit *candelisequa* Esper, pl. 191, f. 1 behoorende, doch, merkwaardig genoeg, aan wortel en achterrand der voorvleugels met de lichte kleur van den type, ving de heer H. Uijen in September 1885 bij Nijmegen. Die variëteit was mij nog niet uit Nederland bekend.

Dyschorista suspecta Hübn. — Snellen, I, p. 277; II, p. 1148.

De heer Lodeesen vond den 19 Julij 1884 — «à la lanterne» — een man bij Vorden in Gelderland en trof deze soort in 1886 ook in dezelfde provincie bij Oosterbeek aan.

Taeniocampa opima Hübn. — Snellen, II, p. 1149.

Eene uitvoerige beschrijving der rups geeft de heer Heylaerts in het *Tijdschrift voor Entomologie*, deel XXVI (1883), Verslag, p. CLI. Zij is tot de derde vervelling geheel groen, later wordt het bovenlijf bruin met eene breede zwarte zijstreep, terwijl het onderlijf groen blijft. Het voedsel was Zuring (*Rumex acetosa*). Hieruit blijkt dat *Salix capraea* niet de eenige plant is waarop deze soort leeft.

Orthosia litura L., *Faun. Suec.* Ed. 2, n°. 1213. — Hübn., *Samml. eur. Schmett.* Noct., fig. 127 (♂) en *Larv. Lep.* —

Ochs. en Treitschke, *Schmett. v. Europa*, V, 2, p. 242; X, 2, p. 79. — Wood, f. 181. — Guen. *Noct.*, I, p. 368. — Stainton, *Manual*, I, p. 248. — Zell., *Tijds. v. Ent.*, XIII (1870), p. 241. —

Ornatrix Hübn., fig. 813, 814.

Deze reeds in Duitschland en Engeland waargenomen soort is nu ook in Nederland, door den heer Heylaerts, ontdekt. Onder de soorten van het genus *Orthosia* is zij het naast aan *pistacina* verwant, door de zwarte streepjes, waarmede de voorrand der voorvleugels is geteekend; grootte en vleugelvorm zijn dezelfde als bij die soort, maar *litura* onderscheidt zich door de iets glanzige, donker grauwbrouine kleur van kop, thorax en voorvleugels, wier aderbeloop geheel eenkleurig met den grond is, terwijl de wortelhelft van den vleugel, vooral tegen den voorrand, lichtgrijs is bestoven. Voorts zijn de ronde- en niervlek niet smal en afwijkend van vorm, zooals bij *pistacina*, maar zij verdienen inderdaad haren naam, en over den onderrand der laatstgenoemde gaat de op diezelfde plaats vrij scherp gebroken, duidelijke schaduwlijn, welke de bovenvermelde grijze bestuiving begrenst. De voorrand is met vijf zeer duidelijke en veel scherper dan bij *pistacina* uitgedrukte, koolzwarte streepjes geteekend, zijnde ook het begin der halve dwarslijn en twee, meest ineengevloeiende vlekjes boven aan de zeer flauwe, lichte, geslingerde golflijn zwart. De gewone dwarslijnen zijn fijn, iets grijsachtig, weinig donkerder afgezet, de tapvlek ontbreekt en de achtervleugels zijn bijna zoo donker als de voorvleugels.

September, October.

De rups is bij Hübner afgebeeld en wordt door Treitschke uitvoerig en, zooals de heer Heylaerts, die den vlinder uit het ei kweekte, opmerkt, uitstekend beschreven. Zij wordt in den voorzomer volwassen gevonden en leeft op Wilgen, Berken, Sleedoorn, Rozen, Klaver, Alsem enz. en is, volgens laatstgenoemden schrijver, volwassen groen, bruin, roodachtig tot rozenrood, met lichter buik, gele, naar boven witte zijdestreep en wit en zwart gestippelden rug, die met drie fijne lichtere lijnen is geteekend. Verpopping in den grond.

Breda, een ♀, in October 1884, dat verscheidene eieren legde (Heylaerts, Verslag van de 40ste Zomervergadering der Nederl. Ent. Vereeniging, in 1885, p. xxvi).

Orthosia macilenta Hübn. — Snellen, I, p. 293.

De heer Dirk ter Haar ving een ♀ bij Cuyk op den 7 December 1885. Hieruit zou ik opmaken dat het ei niet, althans niet altijd, overwintert, zooals ik vond opgegeven en mededeelde, maar ook wel de vlinder.

Orthosia lota Clerck. — Snellen, I, p. 293.

De zwarte vlek in de onderhelft der niervlek is niet altijd even duidelijk; er komen ook exemplaren voor, bij welke zij slechts vaal-zwart mag heeten en niet in het oog loopt. Ik bezit er een en zag er ook in andere verzamelingen.

Xanthia icteritia Hübn. — Snellen, I, p. 296.

„ **togata** Esp. — Snellen, I, p. 297.

Bij deze soorten ligt de ingesponnen rups wel zes weken eer zij verpopt, evenals bij *citrato*. Ik heb beiden meermalen gekweekt, maar kan de eene niet van de andere onderscheiden. Aan het specifiek verschil valt echter natuurlijk niet te twijfelen.

Xanthia aurago Wien. Verz. — Snellen, I, p. 297; II, p. 1150.

Opnieuw door Mr. H. W. de Graaf bij 's Gravenhage gevonden.

Orrhodia rubiginea Wien. Verz. — Snellen, I, p. 301; II, p. 1151.

De heer Heylaerts vertoonde op de 40ste Zomervergadering der Ned. Ent. Vereeniging (zie Verslag, p. xxvii) de zoo zonderlinge, afwijkende langbehaarde rups dezer soort. Guenée vond in haar eene aanleiding, om een genus *Dasyampa* te vormen, maar de vlinder wijkt niet, ook niet in leefwijze, van de andere soorten van *Orrhodia* af en daarom is Guenée's « creatie » niet aangenomen.

Xylina ornithopus Hufn. — Snellen, I, p. 312; II, p. 1152.

Deze tot dusverre alleen in Gelderland en Noord-Brabant waar-

genomen soort is nu ook in Zuid-Holland gevonden. Mr. H. W. de Graaf ving een blijkbaar overwinterd exemplaar in de Wasse-naarsche duinen, den 13 April 1884.

Xylina Lamda Fabr. — Snellen, I, p. 312; II, p. 1152.

Nijmegen, 6 April 1884, een exemplaar (Dirk ter Haar); — Velp, bij Grave, in Noord-Brabant (J. F. Hendrichs).

Chloantha Polyodon Clerck. — Snellen, I, p. 329.

De omstreken van Zutphen in Gelderland zijn tot dusverre de eenige localiteit, waar deze soort in Nederland is waargenomen. De heer J. W. Lodeesen ving den vlinder weder aldaar den 12 Augustus 1883.

Hadena irregularis Hfn. — Snellen, I, p. 346.

Onder de enkele, in mijn werk opgenomen soorten van Macrolepidoptera, waarvan mij eene bevestiging harer indigeniteit altijd nog hoogst wenschelijk voorkwam, behoorde ook *Hadena* (*Dianthoecia*) *irregularis*. Een zeer betrouwbaar waarnemer, Prof. Dr. J. van Leeuwen Jr., zond mij echter een ♂, door hem den 4 Juli 1882 bij Overveen (omstreken van Haarlem) gevangen, ter bezichtiging. Voor mij is *irregularis* nu stellig inlandsch.

Hadena advena W.V. — Snellen, I, p. 349.

Deze soort is in Sepp's *Ned. Insecten*, 2de Serie, deel IV, p. 26, behandeld door Prof. Dr. J. van Leeuwen Jr.

Aplecta occulta L. — Snellen, I, p. 352; II, p. 1154.

Utrecht: Driebergen (J. C. J. de Joncheere). — Noordbrabant: Breda, in 1883 zeer talrijk, op «smeer» gevangen en daaronder bijzonder zwarte exemplaren. De heer Heylaerts, die van een der gevangen wijfjes eieren verkreeg, kweekte daarvan de rupsen en vlinders, die ten deele reeds in het midden van den winter uitkwamen.

Mamestra adusta Esp. — Snellen, I, p. 356; II, p. 1155.

De heer Heylaerts ontving eenige exemplaren uit Saltdalen

(Arktisch Noorwegen) en daar gevangen; zij zijn kleiner dan de *adusta* uit Midden-Europa (35—36 mm.), met meer effen licht schorsbruine voorvleugels, zonder lichtere plek boven den staart-hoek in cel 1*b*. Juist zulk een exemplaar ving ik den 29 Mei 1882 bij Breda in het Mastbosch.

***Ilarus ochroleuca* W.V.** — Snellen, I, p. 358; II, p. 1155.

Gelderland: Nijmegen (D. ter Haar), Vorden (J. W. Lodeesen). — Noord-Brabant: Rijen, den 9 Augustus 1885 een exemplaar, dat overdag wild rondvloog, de bloemen bezoekende, evenals eene *Plusia Gamma*. Reeds Treitschke vermeldt l. c. deze bijzonderheid, die ik kan bevestigen.

***Heliophobus Cespitis* W.V.** — Snellen, I, p. 361.

Noord-Brabant: Cuyk, 10 Sept. 1885 (Dirk ter Haar). — Gelderland: Oosterbeek (Lodeesen).

***Luperina scolopacina* Esp.** — Snellen, I, p. 370.

Van deze steeds zeldzame en locale soort ving de heer J. W. Lodeesen te Vorden «à la lanterne» verscheidene exemplaren en daarbij ook eene donkere, olijfgeel getinte varieteit, waar de niervlek geene witte schubben heeft.

***Tapinostola Helmanni* Eversm.** — Snellen, I, p. 392; II, p. 1157.

Gelderland: Vorden, 8 Aug. 1884 (Lodeesen).

***Leucania littoralis* Curtis.** — Snellen, I, p. 402; II, p. 1158.

Bij eene excursie, door den heer Ritsema en mij ondernomen tot het zoeken naar de rups van *Dactylota Kinkerella*, vond eerstgenoemde op de zeeduin te Katwijk, den 7 Sept. 1885, onder het zand verborgen, eene Leucaniden-rups, die hare aanwezigheid reeds had verraden door aangebeten bladeren van het helmgras en op het zand verstrooide uitwerpselen. Voortgezette nasporingen brachten ons in het bezit van een achttal dezer rupsen, wier grootte verschilde van ruim een tot bijna anderhalven centimeter. Ik nam

de dieren mede naar Rotterdam, waar ik, toen de voorraad helmgras opgegeten of verdord was, aan mijne kweekelingen *Dactylis glomerata* voorlegde. Zij lieten zich dit nieuwe voedsel goed smaken, — zooals Sepp zou gezegd hebben, — verborgen zich overdag in het zand en aten alleen 'snachts, doch groeiden weinig. In het laatst van October ging ik nog eens naar Scheveningen, om naar *Kinkerella* te zoeken, en wijdde ook mijne aandacht aan de nieuwe, mij steeds onbekende Leucaniden-rups, waarvan ik er weder vier vond. Ik slaagde er in, de meesten mijner rupsen door den winter van 1885/86 heen te brengen, wat, met het oog op diens zeer langen duur, volstrekt niet gemakkelijk ging. In April maakte ik nog een paar tochtjes naar de duinen, hoofdzakelijk ter wille van *Kinkerella*, doch ook om nog eens naar de *Leucania* te zien en voedsel voor mijne rupsen te halen. Nog enkele exemplaren werden gevonden, die echter kleiner waren dan mijne te huis gekweekte. Naarmate het weder warmer werd, namen al mijne rupsen belangrijk in grootte toe, en toen werd het mij duidelijk, dat ik die van *Leucania littoralis* bezat. Deze rups is met den vlinder — middelmatig goed — afgebeeld en beschreven in de *Annales de la Société Entomologique de France* 1863, pl. 2, fig. 2, 2a door Mabille en naar die afbeelding door mij in mijn werk, t. a. p. beschreven. Ik wil hier slechts opmerken, dat de rups niet alleen roodachtig grijs, maar ook wel geelachtig grijs voorkomt, wat trouwens Mabille reeds zegt, en dat zij, in verhouding van den vlinder, vrij groot en dik wordt, nog grooter dan op de aangehaalde afbeelding is voorgesteld. Onjuist is, wat Mabille zegt « qu'elle éclot pendant l'hiver ». Zelfs bij het voorkomen eener tweede generatie komen de rupsen stellig vóór den winter uit het ei. Mijne rupsen zijn in den loop van Mei ingesponnen en de vlinders verschenen van 11 Juni tot den 27 dier maand, steeds overdag. Het is waar, wat Mabille zegt, dat gekweekte exemplaren er anders uitzien dan gevangene. Zoo is bij de eersten de franje der voorvleugels niet iets grijzer dan de grond van deze, maar duidelijk donker grijs, en zijn hunne aderen 6 en 7 even helder wit als de middenader, wat bij mijne, overigens vrij gave gevangen voor-

werpen niet meer het geval is. Eindelijk is de beharing van het lijf bij de gekweekte stukken sterker en hebben zij dus een vrij plomp voorkomen, hoewel niet in die mate als Mabilie afbeeldt. De voorvleugels zijn ook bij hem wat te sterk groen gemengd.

Op p. xxvi van het Bulletin der bovenaangehaalde *Annales*, geeft de Graslin eene aanvullende nota over de levenswijze dezer soort, waarvan hij ook eene tweede generatie waarnam, en verbetert ter loops de onjuiste bewering van zijnen collega, dat de rups in den winter uit het ei komt.

Ik merk nog op, dat volgens de Graslin, deze soort ook langs de Middellandsche zee aan de Fransche kusten voorkomt. In de tweede editie van Staudinger en Wocke's *Catalogus der Europeesche Lepidoptera* is dit niet vermeld.

Eenige exemplaren van den vlinder zijn in ons land ook op stuifzandgronden (oude zeeduin) bij Zoest en de Bildt gevangen, zooals ik reeds aanteekende, dus ver van de tegenwoordige zeeduinen.

Leucania Turca L. — Snellen, I, p. 406; II, p. 1159.

Utrecht: Driebergen (J. T. Oudemans).

Agrotis interjecta Hübn. — Snellen, I, p. 416; II, p. 1159.

Noord-Brabant: Budel (de Joncheere). — Zeeland: Middelburg, 22 Juli (Dr. J. G. de Man). — Utrecht: Driebergen (J. T. Oudemans).

Agrotis saucia Hübn. — Snellen, I, p. 430.

In het systematisch register had de variëteit *aequa* vermeld moeten worden. Verder teekende Heylaerts terecht aan, dat mijn citaat uit Milliëre moet luiden, pl. 148, *niet* 138.

Agrotis Ericae Boisd. — Snellen, I, p. 431. (? *Molothina* Esper).

Eenige goede exemplaren dezer zeldzame soort werden door Dr. Kallenbach en mij gevangen op « smeer » bij Breda, aan den oostrand van het Mastbosch. Ook is de tot dusver onbekende rups beschreven door Dr. M. Standfuss in de *Stett. Ent. Zeit.*, 1884, p. 201. Zij leeft op heide (*Calluna vulgaris*) van Augustus tot in

Snellen, P. C. T. 1887. "Aanteekeningen over Nederlandsche Lepidoptera."
Tijdschrift voor entomologie 30, 199–226.

View This Item Online: <https://www.biodiversitylibrary.org/item/40971>

Permalink: <https://www.biodiversitylibrary.org/partpdf/25191>

Holding Institution

Smithsonian Libraries and Archives

Sponsored by

Smithsonian

Copyright & Reuse

Copyright Status: NOT_IN_COPYRIGHT

This document was created from content at the **Biodiversity Heritage Library**, the world's largest open access digital library for biodiversity literature and archives. Visit BHL at <https://www.biodiversitylibrary.org>.